Valiokunnan lausunto SuVL 10/2017 vp– E 89/2017 vp

Suuri valiokunta

Valtioneuvoston selvitys: Komission suositus neuvoston päätökseksi luvan antamisesta aloittaa neuvottelut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi

Valtioneuvostolle

JOHDANTO

Vireilletulo

Valtioneuvosto on toimittanut suurelle valiokunnalle 8.11.2017 perustuslain 97 §:n mukaisen selvityksen, joka koskee komission suositusta neuvoston päätökseksi luvan antamisesta aloittaa neuvottelut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi (E 89/2017 vp).

Suuri valiokunta on lähettänyt asian mahdollisille toimenpiteille ulkoasianvaliokuntaan, talousvaliokuntaan ja lakivaliokuntaan. Lisäksi suuri valiokunta on lähettänyt asian tiedoksi perustuslakivaliokuntaan ja ympäristövaliokuntaan.

Erikoisvaliokuntakäsittely

Lakivaliokunnan lausunnon (LaVL 19/2017 vp) lisäksi suuri valiokunta on ottanut asiassa huomioon ulkoasianvaliokunnan ja talousvaliokunnan ilmoitukset: ei toimenpiteitä.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:
- kaupallinen neuvos Maria Pohjanpalo, ulkoasiainministeriö

VALTIONEUVOSTON SELVITYS

Ehdotus

Komissio teki 13.9.2017 neuvostolle ehdotuksen luvan antamisesta aloittaa neuvottelut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi. Varsinaisten neuvottelujen aloitusajankohtaa ei ole vielä tarkennettu.

Valmis
5.0

Valtioneuvoston kanta

Valtioneuvosto toteaa, että EU-Kanada vapaakauppasopimuksen (CETA) ja sitä koskevan EU:n ja Kanadan yhteisen tulkintavälineen mukaisesti EU ja Suomi sen myötä ovat sitoutuneet monenvälisen investointituomioistuimen kehittämistä koskevaan työhön. Valtioneuvosto katsoo, että EU:n uusi investointiriitojen ratkaisumenettely, mukaan lukien monenvälisen investointituomioistuimen kehitystyö, tukee osaltaan investointiriitojen käsittelyn uudistamistavoitteita, johon EU:ssa on kiinnitetty huomiota. Valtioneuvosto katsoo, että monenvälisen investointituomioistuimen valmistelutyötä tulee jatkaa. Valtioneuvosto tukee komission työtä jakaa tietoa monenvälisestä tuomioistuimesta, keskustella siitä sekä selvittää potentiaalista kiinnostusta ja tukea hankkeelle. Valtioneuvosto katsoo näin ollen, että komissiolle voidaan antaa lupa aloittaa neuvottelut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseen tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Neuvottelujen tämänhetkistä vaihetta koskeva kannanmuodostus

Suuri valiokunta pitää perusteltuna, että komissio jo asian käsittelyn tässä vaiheessa hakee neuvotteluvaltuuksia jäsenvaltioiden edustajista koostuvalta Euroopan unionin neuvostolta, vaikka virallisia neuvotteluja monenvälisen investointituomioistuimen perustamisesta ei ole käynnissä eikä neuvottelujen aloitusajankohdasta ole myöskään tehty päätöksiä.

Suuri valiokunta katsoo, että neuvottelumandaatin käsittely ja sen hyväksyminen neuvostotasolla on tärkeätä EU:n yhteisen äänen turvaamiseksi YK:n kansainvälisen kauppaoikeuden työryhmässä UNCITRALissa, jossa sekä komissio että EU:n jäsenvaltiot ovat edustettuina. Tällainen menettely tuo myös komission toiminnan EU:n normaalien päätöksentekomenettelyjen piiriin vahvistaen komission toiminnan sääntöperusteisuutta ja lakisidonnaisuutta. Valiokunta muistuttaa, että myös komissiolla on tälläkin hetkellä UNCITRALissa tarkkailijana puheoikeus, eikä puheoikeuden käyttäminen asian käsittelyn tässä vaiheessa edellyttäisi neuvoston päätöstä asiasta. Tehtävä neuvoston päätös loisi valiokunnan näkemyksen mukaan selkeämmät oikeudelliset puitteet komission toiminnalle. Mandaatin myöntämistä jo asian käsittelyn tässä vaiheessa voidaan pitää perusteltuna myös avoimuuden edistämiseksi ja läpinäkyvyyden varmistamiseksi asiasta neuvoteltaessa.

Suuri valiokunta uudistaa lausunnossaan SuVL 9/2017 vp esittämänsä näkemyksen siitä, että komission pyrkimyksiä kehittää investointiriitojen ratkaisumenettelyä on tuettava. Valtioneuvoston tavoin suuri valiokunta katsoo, että monenvälisen investointituomioistuimen valmistelutyötä tulee jatkaa ja komission työtä selvittää kiinnostusta hankkeelle on syytä tukea.

Edellä esitetystä seuraa, että suurella valiokunnalla ei ole huomauttamista valtioneuvoston toimintalinjaan siitä, että komissio jatkaa monenvälisen investointituomioistuimen perustamista koskevaa valmistelutyötä. Valtioneuvoston ja lakivaliokunnan tavoin suuri valiokunta katsoo, että komissiolle voidaan antaa jäljempänä esitetyt perustelut huomioiden lupa aloittaa neuvotte-

lut yleissopimuksesta investointiriitojen ratkaisemiseksi tarkoitetun monenvälisen investointituomioistuimen perustamiseksi.

Eduskunnan vaikutusmahdollisuuksien turvaaminen

Suuri valiokunta pitää selvänä, että monenvälisen investointituomioistuimen kehitys- ja perustustyö on todennäköisesti varsin pitkän aikavälin hanke. Vaikka aiheesta on keskusteltu UNCITRALissa, asian käsittelyn tässä vaiheessa ei voida tehdä päätelmiä siitä, kuinka moni YK:n jäsenvaltioista on ylipäätään tosiasiassa kiinnostunut monenvälisen investointituomioistuimen perustamisesta, saati siitä, millä ehdoilla tai missä muodossa. Asian käsittely on näin ollen varsin alustavassa vaiheessa, eikä mikään osapuoli, ml. komissio tai EU:n jäsenvaltiot, ole sitoutunut minkäänlaiseen tiettyyn lopputulemaan. Valtioneuvostolta saadun selvityksen perusteella voidaan lisäksi alustavasti arvioida, että sopimuksen hyväksyminen edellyttäisi sekasopimuksena myös kansallista ratifiointia ja eduskunnan päätöstä tullakseen voimaan Suomen osalta.

Suuri valiokunta korostaa, että EU:n ja sen jäsenvaltioiden kannanmuodostus neuvottelujen kuluessa täsmentyviin kysymyksiin ja mahdollinen sitoutuminen saavutettuun neuvottelutulokseen tehdään normaaleissa EU:n päätöksentekoprosesseissa, joissa jäsenvaltiot ovat säännönmukaisesti edustettuina. Tämä edellyttää myös Suomelta asian jatkokäsittelyssä selkeää tavoitteenasetantaa Suomelle tärkeistä intresseistä ja keskeisistä neuvottelukysymyksistä.

Lakivaliokunnan tavoin suuri valiokunta pitää tärkeänä, että eduskunnan oikeus osallistua Suomen kantojen muodostamiseen turvataan myös jatkossa perustuslain 96 ja 97 §:n edellyttämällä tavalla.

Mahdollisten neuvottelujen käynnistyminen

Suuri valiokunta painottaa, ettei se tässä lausunnossaan ota kantaa siihen, minkälainen neuvottelutulos monenvälisestä tuomioistuimesta olisi asiaa koskevan kokonaisarvioinnin perusteella hyväksyttävissä EU-tasolla tai kansallisissa prosesseissa. Lakivaliokunnan tavoin suuri valiokunta korostaakin sitä, että nyt annettava valtioneuvoston toimintalinjaa koskeva hyväksyntä koskee vain neuvottelujen aloittamista, ja mahdolliseen yleissopimukseen sitoutuminen arvioidaan myöhemmin erikseen. Vastaavasti suuri valiokunta painottaa, että asian merkittävyyttä Suomen täysivaltaisuuden kannalta ja muita valtiosääntöoikeudellisia kysymyksiä voidaan yksityiskohtaisesti arvioida sekä Suomen omia tavoitteita määritellä vasta sisältökysymysten täsmennyttyä riittävästi valtioneuvoston asianmukaisten selvitysten pohjalta.

Suuri valiokunta kiinnittää valtioneuvoston huomioita lakivaliokunnan lausunnossa esitettyihin näkemyksiin ja katsoo erityisesti, että neuvottelutilanteen ollessa sangen avoin on tärkeätä varmistaa EU:n neuvottelutavoitteiden riittävä joustavuus pyrittäessä EU:n ja sen jäsenvaltioiden kannalta mahdollisimman hyvään ja tasapainoiseen lopputulokseen.

Lisäksi suuri valiokunta toteaa, että lakivaliokunta on lausunnossaan arvioinut nyt esillä olevaa esitystä erityisesti niiden kannanottojen valossa, joita lakivaliokunta esitti karitutuneen EU:n ja sen jäsenvaltioiden sekä Yhdysvaltojen välisen kauppa- ja investointikumppanuussopimuksen (TTIP) ja Euroopan unionin neuvostossa hyväksytyn Kanadan sekä EU:n ja sen jäsenvaltioiden

välillä tehdyn laaja-alaisen talous- ja kauppasopimuksen (CETA) osalta. Myös suuri valiokunta pitää tärkeänä, että nyt esillä olevissa neuvotteluissa otetaan huomioon soveltuvin osin eduskunnan asiaa koskevat perustuslain 96 §:n ja 97 §:n mukaisessa menettelyssä esitetyt kannanotot.

Suuri valiokunta korostaa lisäksi, että kaikki neuvottelujen tuloksena mahdollisesti syntyvään monenväliseen investointituomioistuimeen liittyvistä valtioista eivät ole niin kehittyneitä oikeusjärjestelmiä kuin edellä mainittujen sopimusten osapuolet ovat. Asian jatkovalmistelussa onkin syytä arvioida kokonaisvaltaisesti myös sitä, minkälaiset säännökset kansallisista ja kansainvälisistä oikeussuojakeinoista turvaavat parhaiten suomalaisten ulkomailla tekemiä investointeja ja vastaavasti edistävät ulkomaisia investointeja Suomeen.

VALIOKUNNAN LAUSUNTO

Suuri valiokunta esittää,

että valtioneuvosto ottaa edellä esitetyn huomioon.

Helsingissä 19.12.2017

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Anne-Mari Virolainen kok
2. varapuheenjohtaja Tytti Tuppurainen sd
jäsen Olavi Ala-Nissilä kesk
jäsen Sirkka-Liisa Anttila kesk
jäsen Paavo Arhinmäki vas
jäsen Sari Essayah kd
jäsen Hanna Halmeenpää vihr
jäsen Pia Kauma kok
jäsen Kimmo Kivelä sin
jäsen Katri Kulmuni kesk
jäsen Anne Louhelainen sin
jäsen Sanna Marin sd
jäsen Jani Mäkelä ps
jäsen Mika Niikko ps
jäsen Sari Raassina kok
jäsen Martti Talja kesk
jäsen Sinuhe Wallinheimo kok
varajäsen Anne Kalmari kesk
varajäsen Jukka Kopra kok
varajäsen Riitta Myller sd
varajäsen Arto Pirttilahti kesk
varajäsen Juha Rehula kesk

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Anna Sorto